

---

# *Necessitat d'un ordre economicosocial per fer front als problemes actuals*

---

[SANTIAGO GARCÍA ECHEVARRÍA\*]

## *I. La realitat economicosocial de la nostra societat*

### ***1. Característiques dominants del moment actual***

No existeix avui qüestió més difícil de plantejar-se que l'enunciat que acabem de fer. Quina és la situació en què es troba la realitat economicofinancera i, molt en particular, el seu impacte en la dimensió societària? La cerca permanent d'aclariments, d'explicacions i de respostes possibles i impossibles a aquesta situació és una característica dominant del moment actual. Tal com assenyala Keitel, «seria també imprudent agreujar la crisi presentant-la en negre», però a continuació afegeix que «tampoc no seria acceptable la competició de receptes sobre com afrontar la crisi amb la major quantitat possible de diners públics».<sup>1</sup>

Això és el que es va fer l'any 2009. I potser un dels problemes més importants del passat no va ser que hi havia pocs diners, sinó que una de les raons fonamentals del que va succeir va ser que hi

---

\* Catedratic de l'Universitat d'Alcalá de Henares, i director del IDOE de la mateixa Universitat.

1. Keitel, H. P. (2012). *La responsabilidad...*, op. cit., pàg. 1.

havia massa diners barats, és a dir, el *recurs diners* no va ser tractat econòmicament. Es pot dir que quan l'economia, la *lògica econòmica*, no es regeix pels comportaments humans, en els quals la *raó econòmica* hauria d'establir les bases per al desenvolupament de l'ús dels recursos escassos, i es substitueix, o es superposa, per l'*enginyeria financera*, i si a això s'hi afegeix la manca de responsabilitat en la gestió dels recursos juntament amb la cobdícia, l'abús de poder i el mal ús dels recursos escassos, s'obté el resultat que tenim, amb la consegüent pèrdua del que constitueix la referència fonamental: el *bé comú*.

«El món s'ha desplomat» és la valoració que es pot fer avui a l'any 2012; «en una generació s'ha portat el món a una deriva per un estil de vida desmesurat, per l'exploració desconsiderada dels recursos, per un endeutament desbocat».<sup>2</sup> Es poden donar múltiples respostes i receptes, però en realitat ni tan sols la ciència econòmica té avui una resposta a la situació. Alguns consideren que ha fracassat,<sup>3</sup> però tampoc la *praxi política*, que ha pres les regnes del procés, no té una resposta més enllà de les intervencions puntuals.<sup>4</sup> Falta un *ordre econòmic i social* que articuli els valors i els principis bàsics sobre els quals s'integri aquesta incertesa, que afecta el comportament de les persones. *L'economia sense persona* ha constituït en les últimes dècades la clau del pensament econòmic.

És a dir, l'assumpció d'una *racionalitat econòmica* en la construcció de tot el coneixement econòmic no ha superat la dura prova d'una realitat en la qual el comportament humà no correspon a una lògica determinada de racionalitat, sinó que són molts els elements que impulsen a comportaments aliens a la racionalitat econòmica, sobretot en el curtterminisme.

---

2. Keitel, H. P. (2012). *La responsabilidad...*, op. cit., pàg. 1.

3. La conferència celebrada a Frankfurt el 22 de gener del 2012 presenta un dur panorama sobre la validesa dels plantejaments actuals de la ciència econòmica. Vegeu Storbeck, O. (2012). *Ökonomie...*, op. cit.

4. Hoffmann, C. (2012). *Die Zeitbombe*, op. cit., pàg. 15.

## 2. Elements constitutius de l'actual procés de transformació

Es poden presentar una sèrie d'elements clau que han caracteritzat durant tota una dècada un procés de canvi de civilització impulsat per la globalització i també per l'enorme avenç tecnològic que planteja una nova divisió del treball, així com també una manera diferent d'involucrar la persona en els processos economicosocials. Les característiques fonamentals d'aquest procés de transformació són les següents:

- L'enginyeria financera s'ha anteposat a la lògica econòmica, de manera que tenim amb més freqüència una lògica de casino que una lògica financera i una lògica econòmica.
- El *curtterminisme* s'ha imposat a la realitat econòmica i a la mateixa realitat de la persona. Tanmateix, economia i persona són per naturalesa llargterministes.
- El deteriorament greu dels òrgans de govern de les institucions supervidores i de les mateixes institucions i la manca d'assumpció de la responsabilitat.
- Una forta orientació als *shareholders* i un descuit a partir de 1995 molt significatiu del procés econòmic que rau essencialment en els *stakeholders*.
- Una política retributiva dels CEO que ha destruït a partir de 1995 gairebé quaranta anys d'història empresarial.
- El debat sobre la relació mercat-Estat, en què l'Estat a la darrera dècada ha fet un salt significatiu en el desenvolupament dels processos econòmics.

La destrucció de la *confiança* entre les persones i les institucions fa impossible el funcionament del *fet econòmic*, de la *lògica econòmica* que permeti donar una resposta a la utilització dels recursos escassos de manera eficient. I això implica, en primer lloc, una errònia interpretació del que és el *fet econòmic*. El professor Keitel, president de la Federació Empresarial Alemanya, manifesta sobre l'economia el següent: «Jo em declaro a favor de l'afirmació que la finalitat de l'economia no està en la mateixa economia, sinó

en la seva contribució humana i societària. Per això el mercat és un instrument regulador, no un fi en si mateix»;<sup>5</sup> aquesta és la definició d'economia del responsable màxim de la indústria alemanya amb la qual defineix la mateixa base de l'ètica econòmica. Així mateix, Utz afirma que «l'objectiu de l'economia és satisfer les necessitats individuals i col·lectives d'una societat per assolir el desenvolupament humà, és a dir, el bé comú».<sup>6</sup>

Aquestes definicions d'economia, tant des del punt de vista de la *praxi econòmica* com de l'*ètica econòmica*, plantegen de manera oberta l'error amb el qual s'han construït i dissenyat no només els processos econòmics, sinó també les mateixes institucions: la pèrdua dels principis bàsics que poden coordinar de manera eficient les capacitats de persones i institucions responsablement en les posicions en què es troben. Una economia de mercat constitueix, sens dubte, un element angular en el context de la coordinació entre oferents i demandants.

Ja a la dècada dels anys 50 del segle passat el creador de l'economia social de mercat, Müller-Armack, assenyalava en aquest sentit que «també l'economia de mercat s'ha de considerar primàriament només com a mitjà instrumental», i a continuació afegia que «l'economia de mercat és, al mateix temps, una estructura objectiva que ha de tenir en compte l'actuació moral i social si vol assolir el seu objectiu».<sup>7</sup>

Tal com es pot apreciar, aquesta concepció d'ordenament d'una *economia social de mercat* assumeix una definició d'economia que s'ha distanciat tant en les seves construccions teòriques com en les seves mateixes pràctiques empresarials de la realitat en la qual ens hem mogut a la darrera dècada. I això molt en particular a partir de 1995, amb dos fenòmens que alteren els equilibris que s'havien mantingut des de la dècada dels 60: l'orientació *shareholder* i

5. Keitel, H. P. (2009). «El futuro de la economía social de mercado». A: *Documentos a debate*, op. cit., pàg. 2.

6. Utz, A. F. *Ética económica*, op. cit., pàg. 26.

7. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 238.

les *stock options*. No vol dir que ambdues orientacions hagin de ser errònies com a tals, però l'ús que se n'ha fet en la construcció dels processos economicosocials i empresarials han conduït en una dècada a aquest *esfondrament* de la societat.

El que Müller-Armack, creador de l'*economia social de mercat*, assenyala en aquesta dimensió «moral i social si vol assolir el seu objectiu»<sup>8</sup> és el que Keitel manifesta l'any 2009: «Sense decència i sense virtuts ciutadanes es perd tot. Sense confiança no podem fer l'economia sostenible».<sup>9</sup> Aquí rau el principal problema de la situació actual, que ens ha portat a una desorientació total, ja no només en la classe política, en la ciència econòmica i en la mateixa acció de la *praxi*, sinó que tot ciutadà es troba immers en una desorientació perquè, al mateix temps, s'està produint un empobriment important en molts sectors de la població i hi ha enriquiments, d'altra banda, que no comporten el desenvolupament i el creixement econòmic. És per aquesta raó que Keitel assenyala: «Jo estic a favor dels valors i que de la meua boca surti una paraula com *decència*. Els valors de la decència pertanyen a la nostra vida».<sup>10</sup>

L'altra qüestió significativa que s'està debatent en el moment actual és el *paper del mercat* i el *paper de l'Estat*, és a dir, quins d'aquests dos instruments generen millor una resposta d'acord amb les necessitats d'una societat per al desenvolupament integral de les persones que la constitueixen. El *mercat* suposa, sens dubte, el mecanisme de coordinació més eficient, sempre que l'Estat compleixi amb la seva funció bàsica, que ha d'estar caracteritzada perquè «l'Estat estableixi les condicions marc per impedir l'abús i mantenir la competència. En la competència es troba també una dimensió social».<sup>11</sup> I Keitel afegeix una frase que pot ser rellevant en els moments actuals: «Hem de tenir ben clar que cap ajuda de

8. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 238.

9. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

10. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

11. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 4.

l'Estat, per gran que sigui, no podrà omplir el sot. Interessa estimular les inversions privades».<sup>12</sup>

Un ordre economicosocial consisteix fonamentalment a situar «la persona en el punt central de l'economia»,<sup>13</sup> i aquesta economia de mercat, moralment i socialment responsable, significa la categorització de l'economia en el context societari, en el marc d'una política de societat. «L'economia social de mercat és un ordre societari i econòmic»,<sup>14</sup> assenyala Müller-Armack en el context dels anys 50.

### 3. Paper de la persona en els processos socioeconòmics

La clau en tot aquest dilema de l'ordre economicosocietari, que desenvoluparem en els punts següents, és, d'una banda, la recuperació de la persona com a eix central del fenomen economicosocial i, de l'altra, la recuperació de les institucions com a expressió del *bé comú* en el qual totes les persones hi estan implicades. Per tant, tal com assenyala el mateix Keitel, és «un ordre que es basa en la idea que el que és útil per a un individu serveixi també d'utilitat per a tota la societat».<sup>15</sup> Aquesta construcció d'un ordre economicosocial, en el marc d'un creixent paper de l'Estat, amb el desenvolupament de la globalització i la realitat dels processos de canvi, obliga a assumir dues condicions bàsiques: «la necessitat de canviar si es vol romandre al mercat» i «la necessitat de tenir en compte les regles del joc de la competència internacional».<sup>16</sup>

Sense la recuperació de la *persona* i de les *institucions*, dins un ordenament economicosocial que s'apuntali sobre principis bàsics que donin les referències necessàries per a l'activitat inversora en l'economia, *no en l'enginyeria financera*, no serà possible la recuperació de les empreses, l'impuls d'activitats econòmiques, la implicació de les persones en aquest *bé comú*, així com un altre

---

12. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 4.

13. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 275.

14. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 295.

15. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

16. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

estil i unes altres formes de dirigir que constitueixen un dels elements bàsics d'aquesta dimensió *moral i social* que ha de regir tota construcció humana. Fora d'això no hi ha *lògica econòmica*, hi ha *lògica de casino*, i tampoc no hi ha *lògica financera*, que és necessària per al desenvolupament de l'economia. Però les finances necessiten un entramat econòmic que faci possible la creació d'ocupació, el desenvolupament integral de la persona i la contribució per resoldre amb el seu superàvit aquelles situacions en què les persones que no puguin cobrir a través del mercat les seves necessitats puguin arribar a satisfer la dignitat humana corresponent a tota *societat sostenible*.

L'economia ha d'integrar la persona en el seu context antropológicosocial. Tota persona disposa d'uns potencials, els quals pot desenvolupar i ha de desenvolupar si vol assolir aquesta *dignitat humana* que ha d'acompanyar tot el seu desenvolupament personal i social. Per això l'educació, la formació i tots els elements configuradors d'aquests potencials són la clau per a aquesta *dignitat humana* que implica la persona en la seva dimensió societària i, per tant, són la base per a una *sostenibilitat societària*. Però la persona necessita aquests potencials, necessita el seu desenvolupament, per dos motius fonamentals:

- En primer lloc, per cobrir les seves necessitats vitals i culturals.
- En segon lloc, per al desenvolupament integral de la seva pròpia persona i per poder desenvolupar la seva dimensió social de què antropològicament disposa.

Cap persona no pot resoldre les seves necessitats individualment, sinó que ho ha de fer amb la *cooperació* amb els altres. I aquesta *cooperació* amb els altres significa poder disposar d'una *funció d'utilitat* amb la qual sigui possible aquesta coordinació a la recerca d'aquests *valors compartits* que fan viable el funcionament de la dimensió social de la persona i, per tant, el seu enriquiment i la seva contribució a l'enriquiment dels altres. I també el fet de la *subsidiarietat* com a peça fonamental. Si alguna persona no és capaç d'assolir en aquest desenvolupament integral aquesta co-

bertura per a les seves necessitats i fins i tot per al seu propi desenvolupament social, se li ha de donar una resposta per assolir aquests nivells; i per això es necessiten *superàvits*, no només de recursos sinó d'elements determinants en el desenvolupament de la persona. I aquí sorgeix el fenomen economicosocietari: la persona ha de *cooperar* amb els altres, cal *coordinar* les capacitats de les persones en un món sofisticat per una divisió del treball globalitzada i amb uns avenços tecnològics tant en els àmbits de la tècnica i de la tecnologia com del coneixement. A això s'hi afegeixen les dimensions socials de les persones que generen unes exigències institucionals que fan possible aquesta coordinació.

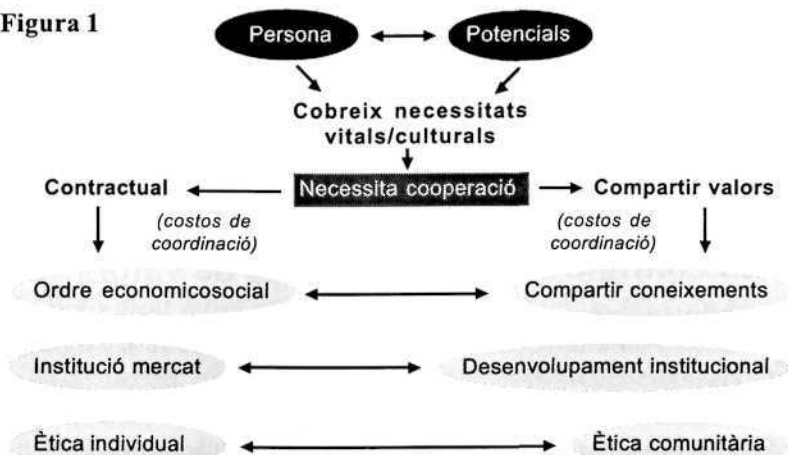
I aquesta coordinació origina *costos econòmics* i *costos socials*. És a dir, implica el desenvolupament d'una *lògica econòmica* i d'una *lògica social* que facin possible que aquesta cooperació es realitzi de la manera més eficient, amb el mínim de costos econòmics i socials, i per tant que serveixin per enriquir l'individu, la persona i la col·lectivitat com a contribució dels individus.

D'entre les múltiples formes de coordinació domina a la societat actual una *dimensió contractualista*, és a dir, es pot *regular* aquesta cooperació en forma de *contractes*, els quals generen una forma de cooperar en què la persona pràcticament no figura com a punt de referència, sinó el *contracte* com a tal. Tenim una societat *contractualista*. Es suposen *comportaments* de les persones, *funcions d'utilitat* i els seus corresponents valors, que no coincideixen amb la realitat d'aquest *càlcul econòmic*, sinó que són premisses que després no es produeixen. Per exemple, el problema de l'estimació del risc o el problema, sobretot, de la *racionalitat* en el comportament humà.

Aquesta dimensió contractualista genera institucions com ara els mercats, amb una clara orientació contractualista, fet que comporta aquesta responsabilitat individual implicada en l'ètica personal. Aquesta societat és la que avui domina i veiem que un dels problemes clau, com un vell problema de la humanitat, és la caiguda total de la *confiança* perquè prèviament a aquesta dimensió contractual existeixen les *funcions d'utilitat* de cada individu, el seu



Figura 1



Font: Santiago García Echevarría.

*sistema de valors* que s'ha transformat i, tanmateix, es donen per suposades unes premisses de comportament en la coordinació contractualista que no existeixen. En conseqüència, la validesa dels contractes, tal com ho estem veient cada dia, es posa en dubte per al càlcul econòmic i per a la lògica social.

Una altra de les possibles alternatives d'un ordre economicosocial és quan les *persones* inicien aquest procés de coordinació de les *funcions d'utilitat* de les persones integrades en els seus *sistemes de valors*. És a dir, la identitat amb un *sistema de valors* que és el que la societat necessita precisar, cuidar com a valors finals que es pretenen assolir. Si es compartissin aquests *valors globals finals* com a punt de partida per a l'assignació de recursos escassos es tindria, en conseqüència, una *racionalitat* d'acord amb la realitat d'aquestes persones i d'aquesta societat.

Aquesta identificació en els *sistemes de valors* fa possible que les persones en el procés econòmic i social *comparteixin objectius* que es sotmeten, en la disposició dels recursos escassos, a càlculs econòmics i socials *racionals* respecte a aquests objectius reals, i fa possible i necessària una ètica social.

Per tant, la clau i el paper de la persona és en aquests moments tornar a recuperar la persona en l'ordenament econòmic i societari. Això significa una dimensió societària d'una altra naturalesa: mentre això no es realitzi no hi haurà credibilitat ni solució als problemes de les persones ni de la societat.

## *II. La configuració dels sistemes de valors clau de la coordinació dels processos economicosocials*

### *1. La categoria societària dels processos socioeconòmics*

El principal problema que es planteja a l'hora de dissenyar un ordenament economicosocial és el seu entroncament en la societat. La ciència econòmica i el pensament econòmic de les darreres dècades ha aïllat de manera significativa en els seus plantejaments, mètodes i solucions el *fet econòmic* del context de societat. Per això hi ha veus autoritzades<sup>17</sup> que posen seriosament en dubte els resultats del pensament econòmic de les darreres dècades i consideren que constitueix un dels elements determinants de la crisi financera i econòmica actual. Aquesta construcció de l'economia *sense l'home* ha portat a una interpretació dels elements que defineixen el *fet econòmic* i el *comportament humà* sota premisses que no corresponen a la realitat. D'aquí ve la manca de resposta del pensament econòmic a les situacions concretes en què es mou: aquest clamor generalitzat que l'economia no dóna resposta a les necessitats d'informació i d'explicació que busca la realitat. A principis dels anys 50, quan es constituïa l'ordenament d'una economia social de mercat que anava desenvolupant l'aleshores destruïda Alemanya

---

17. Rogoff, K. (2012). «Die Ökonomie ignoriert den Faktor Macht». Debat a Frankfurt el 22 de gener del 2012, Handelsblatt, 26 de gener del 2012.

Federal, Müller-Armack afirmava que «l'economia social de mercat és un ordre societari i econòmic». <sup>18</sup>

Quan es va iniciar el desenvolupament dels anys 50 es va donar sens dubte preferència a tot allò que corresponia a la dimensió material de l'economia, al fet de generar productes i serveis que cobrissin les necessitats de les persones i dotar-les de recursos que poguessin donar-los una resposta a aquesta necessitat sortint d'una guerra.

Però molt aviat es va plantejar el problema, tal com es pot veure en els documents bàsics d'un dels creadors de l'economia social de mercat, que els «problemes societaris precedeixen als econòmics»<sup>19</sup> i que «l'economia social de mercat s'ha de concebre en el futur com a política d'una societat lliure», fet que queda clarament definit en el context que assenyala: «Al principi es trobava l'economia, el fet econòmic i el fet social, en primera línia; avui es desplaça en la dimensió política el marc societari-polític a un primer pla». <sup>20</sup> Tingueu en compte que estem parlant dels anys 50-60, en el ressorgiment i la creació de l'Europa comunitària que avui està en debat, fet que, a més, remarca de manera molt significativa quan assenyala que «l'economia social de mercat només es podrà afirmar quan, al mateix temps, es duguin a terme noves comeses en els àmbits econòmic i societari». <sup>21</sup> Per tant, l'economia constitueix una categoria societària, la qual implica la preferència del *sistema de valors* que aquesta societat es concedeix i de la qual s'han de derivar els dissenys de l'economia i la seva *racionalitat*.

Avui dia, tal com ja hem assenyalat, hi ha dos instruments vitals que estan en ple debat: el mercat i l'Estat. El *mercat* té una dimensió instrumental, és una de les formes sota les quals es coordinen les ofertes i les demandes de les persones per poder cobrir eficientment les seves necessitats, procés en el qual està involucra-

---

18. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 295.

19. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 273.

20. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 262.

21. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 262.

da una divisió de treball caracteritzada per altes tecnologies. Aquesta dimensió instrumental del mercat fa que no es confongui mercat amb economia i que el mercat sigui una peça fonamental en aquest procés de coordinació. Hi ha múltiples maneres de coordinar-se, però sens dubte, amb totes els seus problemes, el mercat és una de les formes més eficients de coordinació sempre que es donin les condicions per al seu funcionament.

El que succeeix avui és que s'utilitza la paraula *mercat* per a qualsevol procés de coordinació, i això no és correcte. El mercat suposa una *lògica econòmica i social* i uns principis sobre els quals es basa el fet economicosocial. I aquesta lògica economicosocial no s'ha de confondre amb una *lògica de casino*, ja que en els darrers anys ens hem oblidat amb freqüència del que és el mercat i estem parlant, entenent i jutjant fonamentalment una *lògica de casino* i no una *lògica econòmica*, i això ens ha portat, sens dubte, a aquesta situació dramàtica en què es troba el món.

L'*Estat*, per la seva banda, té un caràcter institucional important, però fonamentalment és un instrument que la societat genera perquè s'ordini d'acord amb els *valors suprems* de la societat que busca orientar l'assignació d'aquests recursos econòmics i socials per donar resposta a les persones. Té un caràcter instrumental i per tant no finalista pel que fa a la seva dimensió societària.

L'economia i la societat són les institucions a les quals serveixen aquests dos instruments, però l'economia, sense ser la clau final de l'existència, sense ser-ne l'objectiu final, és una part constitutiva d'aquesta societat perquè les persones puguin actuar d'acord amb els *sistemes de valors* amb els quals pretenen dur a terme el seu desenvolupament personal. Cal recordar que l'economia, en la seva relació amb l'*home*, busca, en primer lloc, ajudar-lo a configurar els seus criteris de vida i la manera de cobrir les seves necessitats. Però cal no oblidar que l'economia, en una societat moderna caracteritzada per una civilització globalitzadora i un rapidíssim desenvolupament tecnològic, és la clau de la contribució al desenvolupament integral de les persones, atès que sense aquest desenvolupament de les persones no es podrà donar satisfacció a

les exigències que es plantegen a aquesta societat i serà molt difícil mantenir una *sostenibilitat* i, per tant, evitar els riscos i els dubtes que permanentment es troben en el context de la vida real.

És per això que ja en el seu moment Müller-Armack assenyala que «el *Leitbild* societari de l'economia social de mercat s'orienta al tot de la societat»,<sup>22</sup> és a dir, no hi ha economia, no hi ha una actuació racional de l'economia, si no es poden establir quins són els objectius últims que aquesta societat pretén assolir a l'hora de plantejar-se aquesta *racionalitat en l'ús dels recursos escassos*. Aquesta dimensió de l'*economia política* de la qual s'han oblidat el món de l'economia i el món de la política. I «això té més validesa des del *Leitbild* societari polític que siguem capaços de desenvolupar des dels objectius suprems i els valors».<sup>23</sup>

Per tant, l'economia no té simplement una mera dimensió tecnicosocial, que la té, sinó que constitueix una part substantiva de la mateixa societat i del desenvolupament de la persona. No són mers càlculs econòmics de tècniques socials, sinó que és part constitutiva d'una *lògica econòmica* i una *lògica social* que doni resposta a les necessitats de les persones d'aquesta societat. Aquests càlculs econòmics s'apliquen d'acord amb la *funció d'utilitat* individual i col·lectiva, fet que fa possible que s'actui de manera coordinada i racional en l'ús d'aquests recursos escassos, individuals i col·lectius.

El *mercat* és un instrument amb un clar component institucional, però la qüestió, tal com s'acaba d'assenyalar, és què s'entén per *mercat*. El mercat és una institució que s'ha de cuidar com a peça fonamental en la manera d'instrumentar la coordinació entre les persones per poder donar una resposta eficient en l'ús dels recursos escassos a la societat, als individus que componen la societat. Per exemple, tot el problema de l'ordenament de la competència i de l'ordenament d'una política social s'ha de fer de manera que es puguin situar més en la proximitat de la *certesa* que faciliten aquests *sistemes de valors finals*, que generen confiança i que són els que

---

22. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 304.

23. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 302.

després, si es regeixen en funció dels principis que generen, permeten valorar la incertesa i el risc de futur dins un marc assumible per la *lògica econòmica* que s'ha d'adoptar per prendre decisions.

Per tant, una primera clau important és aquest ordre econòmic i social que, assenyalant els *objectius finals* d'aquesta societat, implica racionalitat en l'ús de recursos escassos de tots els individus d'aquesta societat i de totes les seves institucions que s'han d'arrelar en aquests valors. D'aquesta manera s'aconsegueix la coordinació en les polítiques econòmiques, les polítiques empresarials i el problema de la reducció sistemàtica dels *costos de coordinació* de l'economia.

## 2. Els criteris d'orientació i coordinació socioeconòmica

Tota acció humana necessita una clara orientació tant per poder dur a terme l'assignació de recursos escassos com per poder coordinar les persones i els recursos de manera eficient. La *categoria societària de l'economia* és la que facilita aquesta orientació a l'acció humana que té com a *objectiu final*, com a objectiu bàsic, contribuir al *desenvolupament integral de la persona*.

Només quan es doni aquest desenvolupament integral de la persona es podrà aconseguir que la utilització dels recursos escassos es faci d'acord amb la *raó econòmica* i que, al mateix temps, la persona creixi en valor, consolidi la seva sostenibilitat i pugui contribuir amb el seu *superàvit* a la necessària *subsidiarietat* que necessiten aquells que no puguin realitzar-lo. I això significa una acció a través de la contribució orientada a aquest objectiu final, que implica:

- En primer lloc, el seu *propri desenvolupament individual*, tant pel que fa al seu *sistema de valors* com a les seves competències i les seves responsabilitats, de manera que tot plegat signifiqui expectatives de *sostenibilitat del desenvolupament* de la persona i l'establiment de les condicions necessàries per al desenvolupament de la seva *dimensió social*, vital per al seu propi desenvolupament, considerat antropològicament però també econòmicament.

- D'altra banda, aquesta contribució ha de consistir a poder exercir la *dimensió social (societària)* de la persona de manera que coordinant amb les altres persones, amb els seus valors, les seves competències i les seves responsabilitats s'aconsegueixi una major eficiència econòmica i social. I això perquè es generin aquells *superàvits* que són necessaris per poder cobrir *subsidiàriament* aquelles altres persones que no són capaces pels seus propis mitjans d'assolir aquells objectius que l'economia els ha de donar en una societat. És interessant observar Keitel: «El qui rellegeix els pares fundadors sap que *social* no significa redistribució, sinó integració responsable a la nostra comunitat».<sup>24</sup>

Sense aquesta orientació global, en la qual s'assumeixen els *sistemes de valors* sobre els quals descansa la mateixa *funció d'utilitat* de cadascun dels individus i de la comunitat, és impossible generar una eficient utilització de recursos escassos i, sobretot, una coordinació entre persones i recursos que pugui donar una resposta sota els criteris tant de la *raó econòmica* com del seu *Leitbild*: «El *Leitbild* societatari de l'economia social de mercat està orientat al conjunt de la societat», tal com assenyala Müller-Armack en un document de principis dels anys 50.<sup>25</sup> Sense aquest *Leitbild*, que constitueix la base d'un ordre econòmic, és impossible configurar l'acció economicosocial: «... l'economia social de mercat és un ordre que rep valors, però que no els posa ella mateixa».<sup>26</sup> Això vol dir que sense aquest ordenament previ és impossible orientar l'economia ni els subjectes econòmics i socials, ni la persona que està implicada en la recerca d'una resposta a les seves necessitats, així com en la capacitat de generar superàvits.

Tal com assenyala en els seus inicis Müller-Armack, «els detalls són importants, però al principi hi ha d'haver la decisió espiritual fonamental, sobre si volem actuar en la reflexió sobre una

24. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

25. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 304.

26. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 299.

estructura harmònica de la nostra societat o si la política econòmica busca la seva acció en les lleis i en la política diària». <sup>27</sup> És a dir, els elements tecnicosocials són importants, però si no tenen una orientació correcta és impossible una coordinació econòmica sociotècnica. I aquesta és la dimensió que correspon al *sistema de valors* d'un ordre econòmic i social.

Després ve la referència a la necessitat del desenvolupament dels *objectius de caràcter instrumental*, és a dir, d'aquests objectius tecnicosocials en els quals es basa la persona a l'hora de prendre decisions sobre la utilització de recursos escassos i sobre els processos de coordinació, veient en l'objectiu instrumental la contribució clarament orientada a l'objectiu final abans esmentat del *desenvolupament integral de la persona*.

Tal com s'ha assenyalat, venim de llargues dècades d'una interpretació de l'economia sense l'*home* i, per tant, s'assumeixen com a premissa de càlcul uns *sistemes de valors* la interpretació dels quals no té res a veure amb la realitat del seu comportament. D'aquí ve el gran fracàs econòmic i la impossibilitat de poder coordinar eficientment, tal com ho demostra la realitat diària.

Aquests *objectius instrumentals* contribueixen al desenvolupament de la persona partint del *sistema de valors* en el qual s'han de basar per poder contribuir a l'objectiu final, a la societat, a la persona, i, d'altra banda, segons aquests valors que serveixen de base a aquests objectius instrumentals, es disposa d'un disseny, d'una orientació, d'un càlcul econòmic totalment diferent segons les formes com s'articulen els processos d'assignació de recursos. D'aquesta manera s'articulen les bases de la coordinació entre persones i recursos, molt en particular els plantejaments de *subsidiarietat*. Es tracta d'implicar i de definir, en primer lloc, aquesta *racionalitat* d'acord amb els objectius perseguits, de manera que és clau per a una economia social de mercat «la consideració dels valors societaris». <sup>28</sup>

---

27. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 310.

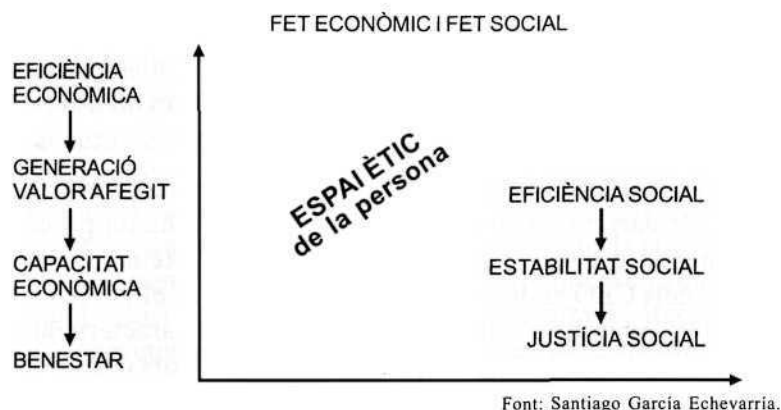
28. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 297.



Aquesta dimensió pot articular-se dins un espai en el qual puguin definir-se les *alternatives* economicosocietàries que puguin derivar-se d'aquest *sistema de valors* global, de l'ordre de societat, que és on ha de basar-se tota l'articulació dels *objectius instrumentals funcionals* que manegin els recursos materials i, per tant, que es basin en uns *valors* en què la coordinació i la dimensió social de les persones puguin realitzar-se amb els *mínims costos de coordinació*.<sup>29</sup>

Figura 2

## CRITERIS CLAU PER AL FUNCIONAMENT DE LES INSTITUCIONS



Aquesta dimensió ètica ve definida per dues lògiques:

- La *lògica econòmica*, que planteja, en primer lloc, quins són els valors tant legals com morals dins els quals es pot desenvolupar la *raó econòmica* i per tant la gran incertesa que sempre involucra tota acció humana, de manera que puguin establir-se unes referències bàsiques com ara els *sistemes de valors* que donen una resposta a la realitat de tot càlcul econòmic, en *fiar-se* que aquests sistemes de

29. Utz, A. F. (1997). *Ètica...*, op. cit.

valors són el suport d'aquesta actuació personal. La manca de confiança actual no és més que la manca del sistema de valors, que fa impossible el funcionament de cap mecanisme de mercat, ni del mateix Estat, com a dimensions instrumentals bàsiques, ni de les altres institucions que involucren el desenvolupament d'aquesta acció humana. Això significa la pèrdua de l'orientació al desenvolupament de la persona i de les seves comunitats.

- La lògica societària, que implica un sistema de valors al voltant de la persona, tant com a individu com en la seva dimensió social, que fa possible que pugui coordinar-se eficientment i resoldre el problema de com orientar i coordinar l'ús de recursos escassos sota la raó econòmica i sota la dignitat humana i els valors, dels quals avui el més destacable és l'honestedat (*ehrbare Kaufmann*).

En aquest sentit, voldria assenyalar com s'han produït tres grans cicles en els darrers 70 anys. Del 1960 al 1995 hi ha un procés pràcticament d'estabilitat que es pot apreciar, per exemple, en la retribució dels CEO amb una constant que es trenca el 1995. Del 1995 al 2005 es produeix una segona fase que està caracteritzada principalment per una orientació, per un sistema de valors que trenca amb els esquemes del període anterior i es planteja que aquesta orientació i els criteris són els que estan en el context del *shareholder value*, fet que estableix les bases d'una orientació insuficient de l'economia, que a més s'ha vist accentuada per mesures instrumentals, en principi sense tenir un pes significatiu, però que després l'ha tingut pel que fa a la cobdícia i el problema d'una ruptura total en els termes de societat, com és la política de retribucions.<sup>30</sup> El tercer cicle va des del 2005 fins pràcticament el 2010, en el qual comencen a donar-se símptomes de percepció de l'error que ha conduït a la crisi que ja s'havia iniciat: la manca de confiança, la ruptura del

30. Barton, D. *Capitalism...*, op. cit., pàg. 6.

31. Rodenstock, R. (2008). *Responsabilidad empresarial*, op. cit.

sistema de valors com a referència per a la coordinació i l'orientació de l'acció economicosocial i, per tant, la incapacitat de fer cap tipus de *càlcul econòmic ni social* que pugui donar una resposta a aquesta *raó econòmica* i a aquesta *dignitat humana*. La pèrdua de *confiança* és la pèrdua d'aquest *sistema de valors* la missió bàsica del qual és metaeconòmicament resoldre els problemes d'orientació i coordinació de l'economia i de la societat.

Hi ha una frase molt significativa que es pot prendre com a referència a Europa per a aquesta ruptura de l'any 2005, i és la del president Rodenstock: «La lògica econòmica no significa que la responsabilitat de l'empresa es pugui reduir només a l'objectiu principal d'aconseguir beneficis. Tot empresari estaria ben assessorat si no assignés al *shareholdervalue* un valor massa alt, sinó també als interessos ben entesos dels altres grups, dels altres *stakeholders*». <sup>31</sup>

L'any 2005 s'inicia aquest procés de recuperació de la societat com a punt de referència per a l'acció instrumental en l'ús dels recursos econòmics i socials. És a dir, es torna als plantejaments de Müller-Armack dels anys 50. És curiós que en el context de la cultura americana, ja l'any 2011, és a dir, en mig de la crisi econòmica, el Sr. Barton, CEO de McKindsey, és qui planteja un argument semblant, però amb una orientació o una fonamentació diferent: «... executiu ha d'incidir en les seves organitzacions amb la perspectiva que, servint l'interès de la majoria dels *stakeholders*-empleats, subministradors, clients, creditors i comunitat, l'entorn no estigui en conflicte amb l'objectiu de maximització del valor corporatiu; al contrari, és essencial per assolir aquest objectiu». <sup>32</sup> Tal com es pot apreciar, són dues orientacions que van en el mateix context, però amb diferents sistemes de valors pel que fa al fonament sobre el qual s'articula. Això es pot veure perfectament en una manifestació concreta en un document del president d'una companyia com Siemens, el Sr. Löscher. <sup>33</sup> En aquest document, *Visión y valores*, s'implica el conjunt de l'organització en el desenvolupament d'una visió

---

32. Barton, D. (2011). *Capitalism...*, op. cit.

33. Löscher, P. (2008). *Valores y visión*, op. cit., pàg. 3.

*stakeholder*, d'un ordre de valors com a peça fonamental per dirigir i establir els criteris d'orientació i coordinar una companyia.

Per tant, és difícil el funcionament d'una acció economicosocietària si no s'estableix prèviament l'ordre, el sistema de valors que conté els fonaments metaeconòmics i socials que reflecteixen una societat i que és l'única manera de reduir sistemàticament els costos de coordinació. No podem passar per alt que les premisses utilitzades en les construccions econòmiques són errònies, i això ha quedat de manifest a les reunions recents a Frankfurt ja esmentades. Potser sigui interessant recordar una cita de l'expresident de la República Federal d'Alemanya, el professor Köhler: «... ja que l'economia de mercat viu de la competència, de la limitació del poder econòmic. Viu de la responsabilitat i del compromís personal per la pròpia acció; necessita transparència i fidelitat al dret. Les persones han de confiar en tot això».<sup>34</sup>

Aquestes exigències al sistema de valors no corresponen avui a les premisses utilitzades per reflectir una suposada raó econòmica que no existeix, fet que queda a més reflectit en una de les contribucions fonamentals dels fundadors de l'economia social de mercat com Müller-Armack, que assenyala que «les funcions de coordinació de l'economia social de mercat no corresponen exclusivament a les regles mecanicistes de la competència. Els principis configuradors es refereixen a l'Estat i a la societat, que determinen els seus sistemes de valors i les seves responsabilitats per al sistema global de l'economia social de mercat».<sup>35</sup> Aquesta relectura dels principis bàsics d'un ordenament economicosocial és vital per poder buscar on és l'equivocació que s'ha comès en la pèrdua d'una visió global de la societat basada en un sistema de valors que facilita, a través del comportament de la persona i de les institucions, la incertesa de la realitat tecnicosocial.

Per tant, només aquest suport en el sistema de valors és la referència en la qual es pot dur a terme aquest càlcul econòmic que atén

---

34. Köhler, H. (2009). *Discurso...*, op. cit., pàg. 3.

35. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 297.

a la *raó econòmica* i a la *dignitat humana*. La pèrdua, a través de les dimensions instrumentals que no han atès una orientació correcta de la societat, ens ha conduït al desastre econòmic i social, que significa la pèrdua de l'honestetat de les persones i les seves responsabilitats corresponents, en assumir sense competències tasques que no eren assumibles, i la destrucció de les institucions.

### 3. Disseny d'una economia social de mercat

Vull destacar com des dels inicis de la concepció de l'economia social de mercat es considera que «l'home ha d'estar en el punt central de l'economia»,<sup>36</sup> fet que suposa un disseny societarieconòmic en el qual la categoria societària de l'economia està impresa en la mateixa conceptualització global d'ambdós elements. És en aquest sentit que Keitel assenyala que «la política ha de ser més economia i l'economia ha de ser més política» i que «junes han d'arriscar més per la innovació».<sup>37</sup> Això vol dir, per tant, que el disseny d'una economia social de mercat suposa una construcció global de la societat en la qual està immersa l'economia com una de les seves peces vitals. Per tant, la característica fonamental és com els criteris i els plantejaments econòmics parteixen de la persona i configuren, al mateix temps, una part constitutiva de la societat. La societat marca els objectius finals i a partir d'aquests objectius finals, en la seva dimensió tecnicosocial, l'economia genera els seus objectius instrumentals i tots aquells procediments per aplicar la *raó econòmica* i, en l'àmbit societari, la *dignitat humana*. Per aquesta raó, amb Keitel es pot assenyalar que «l'economia no opera fora de qualsevol ordre, sinó dins un ordenament. L'Estat estableix i vigila les condicions marc, i les empreses i els ciutadans exerceixen l'economia dins aquest marc sota la seva pròpia responsabilitat».<sup>38</sup> És per això que es planteja el tema de la *llibertat de la responsabilitat*.

---

36. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 275.

37. Keitel, H. P. (2012). *La responsabilidad...*, op. cit.

38. Keitel, H. P. (2009). *El futuro...*, op. cit., pàg. 2.

En conseqüència, el disseny emana del *sistema de valors* de la societat, i és aquí on es produeixen els elements de la seva coordinació bàsica al voltant dels valors i, per tant, genera les bases perquè compartint valors es puguin després compartir els objectius, que són els objectius instrumentals que afecten les diferents àrees de l'esdevenir econòmic i social.

Però la clau fonamental en tot aquest procés correspon a l'assumpció de la *responsabilitat* com l'altra cara de la medalla de la *llibertat*: «la disposició a la responsabilitat és una part irrenunciable de l'actuació ètica. Però aquesta ni es pot ordenar ni imposar».<sup>39</sup> És a dir, per moltes normes que es vulguin establir a escala tecnicosocial, ambdós elements només poden emanar del *sistema de valors* que aquesta societat genera i, per tant, elements clau com ara la *confiança* són producte d'aquests valors i no ho són de normes de control o de normes en les quals es tracta d'imposar per diferents vies legislatives.

Per tant, en el disseny d'una economia social de mercat l'orientació fonamental és cap a una integració global de l'economia en la seva categoria societària, per després assenyalar en aquesta societat quins són aquests *sistemes de valors* que fan possible que pugui coordinar-se sociotècnicament amb el mínim de costos possibles.

- I, en particular, un dels seus elements clau correspon, bàsicament:
- D'una banda, al *desenvolupament integral* de la persona, de l'individu, de les seves competències i de les seves responsabilitats, i, d'altra banda, a la *dimensió social* en la qual l'individu s'enforteix, s'enriqueix i, al mateix temps, enforteix i enriqueix els altres compartint aquests *sistemes de valors* que després els fa possible desenvolupar qualsevol altra activitat, ja que els objectius instrumentals que es necessiten es donen com a conseqüència de compartir valors prèviament. I si no es donen aquests valors difícilment es pot donar una resposta eficient. I és en això en el que

---

39. Keitel, H. P. (2012). *La responsabilidad...*, op. cit.

s'equivoquen determinats plantejaments econòmics: les premisses en les quals es basa aquesta fase de la construcció del disseny econòmic i del seu càlcul corresponent. Per això preferim emprar els conceptes *lògica econòmica* i *lògica societària* com a peces fonamentals, per després poder establir aquell *càlcul econòmic* que fa possible l'ús de la *raó econòmica* i de la *dignitat humana* de la qual hem parlat.

- Aquesta *dimensió societària i comunitària de l'economia* no és un problema ni molt menys de caràcter ideològic, és un problema antropològic, de la necessitat de la persona de compartir aquesta dimensió social de la qual disposa i que s'ha anul·lat radicalment per la concepció de la societat cap a un utilitarisme que ha dut a terme una individualitat que ha fet difícil la cooperació i més aviat ha conduït a la crisi actual.

En l'economia social de mercat «s'actua no només per a nosaltres sinó també per a la comunitat; assumir responsabilitat per al conjunt» constitueix la clau, tal com assenyala Keitel.<sup>40</sup>

Per tant, es pot assenyalar que el disseny d'una economia social de mercat «és un ordre societatari i econòmic»<sup>41</sup> i que bàsicament «en l'economia social de mercat es persegueix una coordinació eficient entre els àmbits del mercat o de l'Estat i els grups socials»,<sup>42</sup> de manera que poguéssim estendre-ho a totes les altres institucions i arribar a una cooperació oberta i, en conseqüència, com a fruit d'aquesta cooperació de la societat i de la seva coparticipació dels individus i de les comunitats, es pugui assolir fonamentalment l'èxit i l'aplicació d'elements de *subsidiarietat*.

Es pot dir que els problemes econòmics s'han de resoldre des de la societat amb un *sistema de valors* que faciliti l'orientació en

40. Keitel, H. P. (2012). *La responsabilidad...*, op. cit.

41. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 295.

42. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung...*, op. cit., pàg. 297.

la construcció de la *lògica econòmica* i la *lògica societària*, de manera que s'estableixen les bases perquè l'economia vegi facilitada la coordinació tecnicosocial; tots ells són aspectes que no es poden resoldre tècnicament. Una mala i errònia interpretació de la *raó econòmica* ha estat la base d'una construcció conceptual que no reflecteix ni el que és la realitat del fenomen econòmic ni tampoc el que correspon als comportaments de les persones.

Es pot dir que en aquest disseny d'una economia social de mercat aquestes dues peces fonamentals corresponen, en primer lloc, a la integració de l'economia en l'ordenament de la societat, establint aquells valors que fan possible el desenvolupament integral de la persona i el desenvolupament de la seva dimensió social, que és la que en aquest compartiment de valors fa possible l'ús eficient de recursos; també en aquesta dimensió social desenvolupa la seva capacitat de subsidiarietat.

Quan l'economia no s'orienta cap a aquests valors de la societat sinó cap al pur pragmatisme individual d'una *funció d'utilitat* egoista, individual, *s'encareixen* totalment tots els processos perquè augmenten tots els *costos de cooperació* entre les persones en virtut de la desconfiança i de la manca de fiabilitat en els processos que s'han de coordinar eficientment.

És per això que potser la tornada enrere a les concepcions primàries d'una economia social de mercat es centri, tal com s'ha assenyalat, en la idea que «l'economia social de mercat s'ha de concebre en el futur com a política d'una societat lliure»,<sup>43</sup> i cal destacar tot el pes que enforteix el sistema ètic com a aspecte bàsic. Només des de la confiança en el fonament del nostre ordre global i en el seu futur es pot desenvolupar l'esperança de complir les tasques del present d'acord amb les *nostres forces*,<sup>44</sup> menció dels anys 50 que es pot comparar perfectament amb la situació actual.

---

43. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung*.... op. cit., pàg. 289.

44. Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung*.... op. cit., pàg. 315.



Per tant, el disseny d'una economia social de mercat correspon a aquesta dimensió integral i global que avui més que mai afecta la manera de pensar amb una forta ruptura amb la dimensió analítica. L'anàlisi és una peça constitutiva del càlcul econòmic, però a posteriori. Si no es té la referència global d'aquesta societat, no es comparteixen els valors, no es comparteixen els objectius i, en conseqüència, tindrem una situació cada vegada de més aïllament de persones i institucions amb una creixent desconfiança. Al mateix temps es genera un increment dels *costos de coordinació* que condueixen a les crisis financeres i econòmiques, tal com s'està demostrant en la situació actual.

Crec que la millor manera en què es pot definir el disseny d'una economia social de mercat és la que planteja l'expresident de la República Federal, el professor Köhler, quan assenyala que «precisament la crisi confirma el valor de l'economia social de mercat. És alguna cosa més que una ordenació econòmica. És un ordre de valors. Uneix llibertat i responsabilitat per a la utilitat de tothom. Contra aquesta cultura s'ha actuat. Descobrim de nou el rendiment cultural de l'economia social de mercat. Afecta tothom, sobretot els actors dels mercats financers, que han de treure i aprendre modèstia».<sup>45</sup>

Una clara definició de l'economia social de mercat com la que s'acaba de presentar estableix els fets fonamentals sobre els quals s'ha de regir l'ordenament d'una economia. Tot el que és aïllar-la, separar-la, entendre-la com un procés d'allò merament *econòmic* sense el context real d'allò *societari* no durà mai enlloc, ja que el comportament de les persones, de les institucions i de tots els processos es sosté només sobre el paper. L'economia no és una *ciència trista*, és una ciència molt viva de la qual depèn la pròpia existència de la persona i el seu desenvolupament, de manera que la dimensió social, que és la dimensió societària en la qual estan implicades les persones, és la que ha de donar aquesta resposta i no construccions que falsegen la realitat en la qual es mou.

---

45. Köhler, H. *Debate*, 28.

### III. Conclusions i propostes per a una acció eficient d'una economia social de mercat

Un ordre economicosocial definit en el context d'una *economia social de mercat* implica:

1. La dimensió societària de l'economia és la clau per a la configuració d'una *economia social de mercat*. L'economia és part substantiva de la societat, i en la interacció entre els *objectius finals* d'un ordre de societat i l'articulació dels *objectius instrumentals* de l'Estat i del mercat es dona forma a un ordre economicosocial orientat al desenvolupament integral de la persona.
2. La recuperació de la persona i de les institucions constitueix la clau per a la recuperació d'una economia que doni resposta a les necessitats de les persones i de les seves comunitats. La persona és el centre d'un ordre d'*economia social de mercat* en el marc global d'una societat. No es pot separar economia de societat, ni en la realitat de la *raó econòmica* ni en la dimensió social de la persona.
3. Els *sistemes de valors* finals que són la referència dels *objectius instrumentals* de l'economia, *sistema de valors* que genera la societat, permet la coordinació econòmica entre les persones i les institucions amb menys *costos de coordinació*. No hi ha *economia sense persona*, sense el seu comportament d'acord amb la seva *funció d'utilitat*. Si no es comparteixen els *objectius finals* difícilment es compartiran els *objectius econòmics i socials*. D'aquest compartiment de valors sorgeix la *confiança* com a clau de l'acció econòmica, ja que redueix la incertesa a espais concrets dels processos econòmics, socials i tècnics.
4. La *racionalitat econòmica* deriva dels *sistemes de valors* de la societat que facilita la coordinació economicosocial de manera eficient orientant la seva actuació al desenvolupament integral de la persona. La persona busca una resposta

eficient a les seves necessitats, que exigeix tant compartir els valors finals com participar, responsabilitzar-se i actuar amb els seus potencials individual i moral per resoldre els seus problemes i els de la societat. Sense eficiència economicosocietària no hi ha resposta a la necessària *subsidiarietat* que s'ha de donar en tota societat. Només per aquesta via es donen les condicions de *sostenibilitat* tant en el desenvolupament individual com de la societat.

5. L'economia, com a part constitutiva de la societat, necessita els *sistemes de valors* per articular la seva organització, la seva institucionalització i la seva acció en el marc de la *racionalitat* d'acord amb les exigències de la *lògica econòmica* i de la *lògica societària*. L'economia no es pot aïllar de la societat, sinó que ambdues constitueixen un tot global. Aquesta és la clau d'una *economia social de mercat* en la qual la persona es troba al centre de l'acció econòmica i societària. Del seu comportament i del seu *sistema de valors* depèn l'èxit o el fracàs dels processos *economicosocials*, i la voluntat de compartir valors finals dona o no *sostenibilitat* i *confiança* a l'economia. I sense *confiança* no hi ha economia.
6. El diàleg Estat-mercat, en les seves dimensions instrumentals, constitueix un aspecte decisiu en l'ordenament de l'*economia social de mercat*. Prop del 50% del PIB correspon avui a l'activitat de l'Estat en la seva dimensió instrumental i, a més, amb tendència creixent. De l'aclariment del paper del mercat i de l'Estat en els *sistemes de valors* de la societat depèn l'articulació de l'economia, facilitant o entorpidint la racionalitat exigida per la *lògica econòmica* i la *lògica societària* per assolir el desenvolupament integral de la persona, les seves pròpies capacitats i la seva contribució a la comunitat, al *bé comú*, al desenvolupament d'institucions eficients. Quan en ambdós instruments es substitueix o bé s'impulsa una *lògica de casino* en lloc d'una *lògica econòmica* i una *lògica societària*, no té resposta la *raciona-*

litat econòmica, ni en els individus ni en la societat, fet que afecta de manera decisiva el desenvolupament integral de la persona.

7. La *competència*, el desenvolupament de les competències de les persones i de les institucions, juntament amb la *llibertat* necessària per a l'*acció innovadora*, el desenvolupament dels processos de canvi i l'assumpció de les responsabilitats, suposen elements vitals d'una *economia social de mercat*. En tots ells el contingut no és merament material sinó també moral. Són claus que ni es poden imposar ni es poden decretar. Són *valors* d'una societat que han de ser assumits com a tals en la realitat econòmica i social per generar *confiança*. Són valors societaris als quals s'orienten els *objectius instrumentals* d'individus i d'institucions, dels processos econòmics que generen els principis d'actuació, els *comportaments* fiables generadors de *confiança*. Sense ells, tal com s'ha assenyalat, no hi ha una economia eficient ni hi ha sostenibilitat en el desenvolupament de les persones ni de les institucions.
8. La resposta a la crisi economicofinancera només es pot donar en un ordre economicosocial orientat a una *economia social de mercat* que recuperi el paper de la persona com el centre de l'economia, assumint la seva *llibertat*, la seva *responsabilitat* individual i la seva contribució a la societat, al *bé comú*. Cal sortir del mer posicionament instrumentalista i entrar en la dimensió societària de l'economia per poder ordenar, aplicar i desenvolupar la *racionalitat econòmica* que exigeixen ambdós components: la lògica econòmica i la lògica social.
9. Cal recuperar o rellegir els principis en què es basa des dels anys 50 el pensament i l'acció d'una *economia social de mercat*. Des de l'any 2005 a Europa, al món polític, econòmic, social i empresarial, es tracen mostres suficients que s'assumeix aquest procés, fet que genera una esperança d'aturar el cavall desbocat. Cal tornar a les arrels d'una

nova economia orientada i integrada en els *sistemes de valors*, que implica una societat lliure com a condició per a la *capacitat innovadora* de la persona, l'assumpció dels canvis en processos i institucions que es basen en la *confiança* de l'exercici i l'assumpció d'aquests valors en l'acció econòmica i social.

## Bibliografia

- Barton, D. (2011). «Capitalism for the long term». A: *HBR*, març 2011.
- García Echevarría, S. (2008). «Wo bleibt der Mensch in unserer Wirtschaftsordnung». A: *Mensch und Ökonomie*. Wiesbaden: S. A. Sackmann, Gabler Vlg.
- Homann, K. (2007). «El programa ético de la economía de mercado». A: *Documentos a debate*, núm. 10, juliol 2007. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Keitel, H. P. (2009). «El futuro de la economía social de mercado». A: *Documentos a debate*, núm. 26, abril 2009. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Keitel, H. P. (2012). «La responsabilidad de la economía». A: *Documentos a debate*, núm. 49. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Koffmann, C. (2012). «Die Zeitbombe». A: *Süddeutsche Zeitung*, 27, abril 2012, publicat a *Auszüge aus Presse-artikeln*, núm. 19. Deutsche Bundesbank, pàg. 15 i seg.
- Köhler, H. (2007). «El empresario en la sociedad». A: *Documentos a debate*, núm. 5, febrer 2007. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Köhler, H. (2009). «Discurso del presidente de Alemania Horst Köhler en Berlín sobre la crisis financiera y económica». A: *Documentos a debate*, núm. 28, maig 2009. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.

- Lehmann, Cardenal Karl (2007). «La solidaridad necesita responsabilidad propia». A: *Documentos a debate*, núm. 13, octubre 2007. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Löscher, P. (2008). *Valores y visión*. Berlín i Munic: Siemens.
- Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik*. Berna: Haupt Vlg.
- Ockenfels, W. (2008). «Los valores morales son rentables». A: *Documentos a debate*, núm. 16, gener 2008. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Rodenstock, R. (2005). «Wirtschaftliche Logik und soziale Verantwortung». A: *Forum*, núm. 15, juliol 2005. Colònia: Institut der deutschen Wirtschaft.
- Rodenstock, R. (2008). «Responsabilidad empresarial: éxito, poder, moral. ¿Qué es lo que mueve a un empresario?». A: *Documentos a debate*, núm. 17, febrer 2008. Alcalá de Henares: IDOE, Universitat d'Alcalá.
- Storbeck, O. (2012). «Ökonomie eine Disziplin mit vielen Bausteinen». A: *Handelsblatt*, 23 gener 2012.
- Utz, A. F. (1998). *Ética económica*. Madrid: Unión Editorial.